

Zijn meisjes taalvaardiger dan jongens?

Stijn Verleyen

Met die vraag kwam onze hoofdredacteur deze keer op de proppen. Het zal de lezer niet verbazen dat daar niet zomaar ‘ja’ of ‘neen’ kan op geantwoord worden. Om het met een welbekend adagium te zeggen: ‘depende del punto de vista’.

‘Waarom mannen niet luisteren en vrouwen niet kunnen kaartlezen’

Een eerste mogelijke invalshoek is neurologisch van aard. Er is inderdaad herhaaldelijk beweerd dat de structuur van het vrouwelijke brein, met name de grotere lateralisatie van het taalvermogen, ervoor zorgt dat vrouwen veel beter zijn in verbale vaardigheden, terwijl mannen dan weer beter zouden zijn in ruimtelijk-visuele taken (cf. kaartlezen).

Een meta-analyse van een groot aantal studies op dit punt (Sommer et al. 2004) heeft echter uitgewezen dat de verschillen tussen mannen en vrouwen wat lateralisatie betreft weinig significant zijn. Zo bleek bijvoorbeeld dat de studies die tot een positief resultaat kwamen, veel kleinere populaties onderzocht hadden dan de studies die geen correlatie vonden tussen breinstructuur en taalvermogen. Sommer et al. kwamen dan ook tot de slotsom dat er geen afdoende bewijzen zijn voor de hypothese in kwestie.

Gender

Taal is – Noam Chomsky ten spijt – natuurlijk veel meer dan alleen iets in het brein. Een tweede invalshoek is dan ook sociologisch of sociolinguïstisch van aard, en beschouwt verschillen in taalgebruik als een uiting van verschillen in sociale positie. Geslacht (of, met een modewoord, gender) wordt daarbij als een sociale constructie veeleer dan als een biologisch gegeven gezien.

Sinds de opkomst van de moderne sociolinguïstiek midden de jaren 60 van de vorige eeuw zijn talloze studies telkens opnieuw tot dezelfde conclusie gekomen: in westerse samenlevingen gebruiken vrouwen gemiddeld gezien taalvormen die dichter bij de standaardtaal staan of een hoger prestige hebben dan de taalvormen die door mannen geproduceerd worden. Merk op dat het hier gaat om graduele (statistische), en niet om absolute verschillen (die laatste vinden we overigens in sommige niet-westerse taalgemeenschappen wel terug: vrouwen gebruiken er bijvoorbeeld woorden of uitgangen die nooit door mannen gebruikt worden, en vice versa).

Deze systematische vaststelling biedt natuurlijk nog geen verklaring. Daarvoor moeten we teruggrijpen naar sociologische determinanten, want zoals de Franse taalkundige Antoine Meillet (1866-1936) al wist, is taal in niet geringe mate bepaald door de sociale structuur van de taalgemeenschap. We halen hier enkele van de voornaamste factoren aan (cf. Trudgill 1983, Coates 1997²):

- (1) Ten overstaan van meisjes (vrouwen) heersen andere maatschappelijke verwachtingspatronen dan voor mannen (meisjes moeten 'netjes' spreken...).
- (2) Vrouwen hebben een hoger statusbewustzijn dan mannen. Ze zouden het bijvoorbeeld belangrijker vinden om sociaal succesvol te lijken. Vrouwen verbinden ook meer sociale connotaties aan taalgebruik dan mannen.
- (3) De rol van de vrouw in de opvoeding en in het bijzonder in de taaloverdracht naar de kinderen. Als voornaamste opvoedster spiegelt de vrouw haar kinderen de normen van de standaardtaal voor.
- (4) Dialecten (vb. working class speech), hebben een connotatie van mannelijkheid: dialect praten wordt als 'stoer' ervaren.
- (5) Mannen en vrouwen verkeren in andere types sociale netwerken. Mannen hebben meer hechte en sterk gestructureerde netwerken, waarbij een norm die afwijkt van de standaard (en die in die zin ook een zeker prestige geniet, cf. Trudgill's term covert prestige) gepromoot wordt, terwijl vrouwen vooral in lossere netwerken functioneren, die minder normerend zijn en dus vatbaarder voor de standaardnorm.

Enige nuance is op zijn plaats: vrouwen zijn natuurlijk niet zonder uitzondering 'prestigegevoeliger' dan mannen, en niet alle mannen negeren per definitie de standaardnorm. Het gaat eerder om twee conflicterende principes waarmee individuen geconfronteerd worden: solidariteit met de lokale, niet-prestigieuze vorm, of gevoeligheid voor de prestigevariant en de status die ermee gepaard gaat.

Zo kunnen we ook verklaren dat William Labov in zijn studies over taalverandering in progress ontdekte dat vrouwen meestal de leiding nemen in wat hij 'change from below' noemt (i.e., verandering die van onderin het sociale spectrum komt, en niet opgelegd wordt door de hogere klassen): als vrouwen enkel gevoelig waren voor prestigevormen, dan zouden ze immers achterop moeten hinken bij de mannen in dergelijke evoluties.

Literatuur

- Coates, Jennifer. 1997². *Women, men and language. A sociolinguistic account of sex differences in language*. London: Longman.
- Labov, William. 2001. *Principles of linguistic change (vol. II: Social Factors)*. Oxford: Blackwell.
- Sommer, I. et al. 2004. "Do women really have more bilateral language representation than men? A meta-analysis of functional imaging studies". *Brain* 127. 1845-1852.
- Trudgill, Peter. 1983. "Social identity and linguistic sex differentiation". In: *On dialect - Social and geographical perspectives*, 161-168. Oxford: Blackwell.
- Trudgill, Peter. 1983. "Sex and covert prestige". In: *On dialect - Social and geographical perspectives*, 169-185. Oxford: Blackwell.